

הרב גדעון ויצמן

סרטנים אורולוגיים – דין פצוע דכא וגילוי בשידוכים

א. רקע הלכתי

בתורה נאמר (דברים כג, ב): "לא יבא פצוע דכא¹ וקרית שפכה בקהל ה'". התורה אוסרת לפצוע דכא לבוא בקהל ה'. הכוונה שאסור לאדם שנפגע באשכיו להתחתן עם אישה יהודייה רגילה, ומותר לו להינשא רק לגיורת או לשפחה משוחררת (ראו שולחן ערוך אבן העזר סימן ה סעיף א).

כך אומרת המשנה ביבמות (פרק ח משנה ב): "איזהו פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו ואפילו אחת מהן".

גם אדם שכבר נשוי, ונפגע באשכיו, אסור לו להמשיך לדור עם אשתו, והוא חייב לתת לה גט, וכפי שאומרת המשנה (שם משנה א): "פצוע דכא וקרית שפכה... נשיהן לא יאכלו [תרומה], ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא² הרי [נשותיהן] יאכלו" תרומה. אנו רואים מהמשנה, שאסור למי שנעשה פצוע דכא להמשיך לחיות עם אשתו (ולכן אם המשיך לחיות איתה, והוא כוהן שאשתו אוכלת תרומה, היא נפסלת מלאכול תרומה מכאן ואילך, כדין מי שנבעלה לאדם שהיא אסורה להינשא לו).

השאלה נשאלת לגבי אדם שעבר כריתת אשך עקב מחלה ממארת, כגון סרטן האשכים, וכדי להציל את חייו כרתו לו אשך. לפי הנכתב לעיל, לכאורה אותו אדם חייב לתת לאשתו גט, ואסור לו להמשיך את חיי הנישואים.

כמובן זו טרגדיה קשה – אותו אדם חלה בסרטן, ולאחר החלמתו הוא עומד בפני שבר נוסף, פירוק התא המשפחתי והזוגי שלו.

פוסקי הדורות הקודמים עמלו כדי למצוא היתר לאותו אדם לבוא בקהל, על היתרים אלו נעמוד במאמר שלפנינו³.

ב. פצוע דכא בידי שמיים

חז"ל דנו באיזה מצב חל איסור פצוע דכא. הגמרא ביבמות (עה ע"ב) אומרת:

1. בספרי התורה של יהדות ספרד מופיע "דכה" בה"א, וכן הוא במסורת של חסידי חב"ד. יש דיון בין הראשונים לגבי הכתיב הנכון. בכתב יד ששון, הנחשב כמקור נאמן, כיוון שהוא העותק הקדום והשלם ביותר של התנ"ך, מופיע "דכא" באל"ף. כמובן אין משמעות הלכתית לשינוי זה.
2. הכוונה שהבעל פרש מאשתו ולא בא עליה שוב אפילו פעם אחת לאחר שנעשה פצוע דכא.
3. חלק גדול מהדיון כאן מבוסס על תשובתו של מורי ורבי, הרב יעקב אריאל שליט"א, 'פצוע דכא על ידי ניתוח', שו"ת באהלה של תורה (חלק א אבן העזר סימן עא). אזכורו של הרב אריאל במאמר להלן מובאים מתוך תשובה זו.

אמר רב יהודה אמר שמואל: פצוע דכא בידי שמים, כשר. אמר רבא: היינו דקרינן "פצוע" ולא "הפצוע".

רש"י (שם) הסביר: "הפצוע מעיקרו, כגון ממעי אמו".

בהמשך, הביאה הגמרא (שם) מקור אחר לדין זה:

במתניתא תנא, נאמר (דברים כג, ב): "לא יבוא פצוע", ונאמר (שם, ג): "לא יבוא ממזר". מה להלן בידי אדם, אף כאן בידי אדם.

הערוך לנר (יבמות שם ד"ה בגמרא) הסביר, שיש נפקא מינה בין שני המקורות של הלימוד: לפי רבא, רק מי שנולד פצוע דכא, כגון שהוא נולד עם אשך אחד, מותר לבוא בקהל, אבל מי שנפצע לאחר הלידה, פסול לבוא בקהל. לעומת זאת, מהלימוד של המתניתא לומדים, שרק מי שנפצע בידי אדם, פסול לבוא בקהל, אבל מי שנפצע באופן אחר, כגון על ידי כלב, מותר לבוא בקהל.

אבל המהרש"ל בספרו ים של שלמה (יבמות פרק ח סימן ט) הסביר שרבא אינו מחמיר על דברי המתניתא, אלא אדרבה – הוא בא להוסיף, שלא רק מי שנפצע בידי שמיים, כגון שנפגע מברד, כשר לבוא בקהל, אלא גם פצוע דכא על ידי מחלה, מותר לבוא בקהל.

למעשה, נחלקו ראשונים מהו פצוע דכא בידי שמיים, שמותר לבוא בקהל, ופצוע דכא בידי אדם, שאסור לבוא בקהל:

לכל הדעות, מי שנולד עם אשך אחד, מותר לבוא בקהל. יש לכך גם סברה, זאת על פי דברי ספר החינוך (מצווה תקנט):

משורשי המצווה, להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע בשום צד, כידוע במלכים שמסרסים הזכרים למנותם שומרים לנשים, ויש מן הזכרים הפחותים שרוצים בדבר כדי לזכות אל שולחן המלך ולרווח ממון, ואנחנו עם הקודש בדעתנו כי כל הסריס בידי אדם יפסל מהתחבר עוד עם בת ישראל ומלשבת בית אתה דרך אישות, נרחיק העניין ונמאס אותו. **ועם טענה זו נמצא טעם בחילוק האיסור בין הנפסד בידי אדם לנפסד בידי שמים.**

מאידך גיסא, גם אדם שנפצע בטעות, מוגדר כפצוע דכא, ופסול לבוא בקהל. כך, הגמרא (שם) מספרת על אדם שטיפס על עץ דקל ונפל, וכתוצאה מכך נדקר באשכיו, ומגדירה אותו כפצוע דכא שפסול לבוא בקהל.

נחלקו הראשונים לגבי אדם שנפגע באשכיו עקב מחלה שחלה בה. מצד אחד, הוא לא נולד לתוך מצב זה, והמחלה התפתחה אצלו לאחר לידתו. מאידך, הוא לא פגע באשכיו עקב עיסוקיו, וגם לא נפגע מתאונה, אלא ללא רצון או התרשלות מצדו.

הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק טז הלכה ט) פסק, שאדם כזה כשר לבוא בקהל:

כל פסול שאמרנו בעניין זה, כשלא היו בידי שמים, כגון שכרתו אדם או כלב, או היכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו. אבל אם נולד פצוע דכא או שחלה מחמת גופו, ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן, הרי זה כשר לבוא בקהל, שכל אלו בידי שמים.

דהיינו, "פצוע דכא בידי שמיים", הוא כל מה שלא נעשה בידי אדם, וכיוון שהמחלה היא לא באשמתו ובשליטתו, אם הוא נולד בריא ושלם, ועקב מחלה נפגע אחד מאשכיו, אין הוא נחשב כפצוע דכא, ומותר לו לבוא בקהל.

לעומת זאת, רש"י (יבמות שם ד"ה בידי שמים) כתב בהגדרת פצוע דכא בידי שמיים: "על ידי רעמים וברד או ממעי אימו". משמעות דבריו היא שרק אם הוא נולד ככה או נפגע ממכת טבע הוא מוגדר כפצוע דכא בידי שמיים, אבל מחלה לא מוגדרת כמעשה שמיים. כך דייק הרא"ש (יבמות פרק ח סימן ב) בדבריו.

אלא שבמקום אחר (יבמות כ"ב ד"ה סריס) כתב רש"י בהגדרת "סריס אדם": "שסירסו אדם, ולא מחמת חולי נסתרס מאליו". משמע, שאם נסתרס מחמת חולי, הוא אינו נחשב ל"סריס אדם", וממילא הוא מוגדר כ"פצוע דכא בידי שמיים", ומותר לבוא בקהל. איך אפשר להסביר את הסתירה בדברי רש"י?

אפשר לחלק בין מחלה פנימית, שבה אדם נסתרס ואינו פורה, אבל איברי הרבייה שלו קיימים, ולכן מותר לו לבוא בקהל, לבין מחלה שפגעה באיברי ההולדה עצמם, שכיוון שלא נולד ככה, הוא נחשב כפצוע דכא⁴.

אפשרות אחרת היא לחלק בין מחלה שנגרמה כתוצאה ממעשה האדם עצמו⁵, שמי שחלה בה נחשב כפצוע דכא בידי אדם, ולכן אסור לו לבוא בקהל, למחלה שהגיעה לאדם ללא אשמתו כלל, שאז הוא אינו נחשב כפצוע דכא בידי אדם, ומותר לו לבוא בקהל⁶.

אפשרות שלישית היא לחלק בין חולי של כל הגוף, שכולל בתוכו גם פגיעה באיברי ההולדה, שבו האדם נחשב כפצוע דכא בידי שמיים, לבין מחלה מקומית של איברי ההולדה, שהלוקה בה נחשב לפצוע דכא בידי אדם⁷.

להלכה פסק הרא"ש (שם) כרש"י על פי הירושלמי. השולחן ערוך (אבן העזר סימן ה סעיף י) הביא את שתי הדעות, וסיים בדעת רש"י והרא"ש שאסור לו לבוא בקהל. החלקת מחוקק (שם ס"ק ה) כתב: "משמע דהכי נקטינן לחומרא". אבל לאחר מכן הביא את דעת הבית חדש

4. ראו שו"ת צמח צדק (אבן העזר סימן טז ס"ק ב).

5. כך לדוגמה, מחלת הסרטן נגרמת לפעמים כתוצאה מחשיפה לחומרים מזיקים כמו שמש או עישון.

6. ראו תשובתו של הר"י אריאל הנ"ל, שהעלה אפשרות זו (וראו שם, תירוצים נוספים).

7. ראו איגרת ביקורת ליעב"ץ (ח ע"ב). לדבריו, גם הרמב"ם סובר כך, ומה שהתיר לפצוע דכא עקב חולי לבוא בקהל, זה רק אם מדובר בחולי של כל גופו, אך במחלה מקומית באשכים, גם לדעת הרמב"ם אסור לו לבוא בקהל.

(שם ד"ה ומ"ש רבינו) שסברת רש"י היא דעת יחיד, ולכן פוסקים כרמב"ם לקולא. גם הבית שמואל (שם ס"ק יב) סיים בהבאת פסיקת הבית חדש, ונראה שגם דעתו להקל בזה.

ג. פצוע דכא עקב טיפול רפואי

כפי שראינו לעיל, הרמב"ם והבית חדש התירו לפצוע דכא עקב מחלה לבוא בקהל, והחשיבו גם אותו "פצוע דכא בידי שמייים". אלא שהם דיברו על מחלה שפגעה ישירות באשכים. נשאלת השאלה, מה לגבי המקרה שלנו, שבו המחלה גרמה לכך שיהיה צורך לנתח את החולה ולכרות את האשך שלו על ידי אדם, האם גם הוא ייחשב לסריס חמה?

שו"ת חתם סופר (אבן העזר סימן יז) פסק, שאם האשך נמק עקב המחלה, והרופא נאלץ להוציאו, אין החולה נחשב כפצוע דכא, כי בסופו של דבר עוד לפני הוצאת האשך, הוא כבר לא תפקד. לעומת זאת, אם האשך היה בריא והוציאו אותו, אף שהוציאו אותו לצורך רפואי, האדם נחשב כפצוע דכא, ונפסל מלבוא בקהל.

אך המהרש"ל בים של שלמה (שם) למד מלשון הרמב"ם (שם) והסמ"ג (לאווין קיח-קיט) שכל פעולה באשכים שרופא ביצע לצורך רפואה, נחשבת כבידי שמייים.

ד. פצוע דכא עקב פיקוח נפש

טעם נוסף להיתר, חידש הרב יואב יהושע וינגרטן בשו"ת חלקת יואב (אבן העזר סימן ג). לדבריו, אם נאלצו הרופאים לסרס אדם משום פיקוח נפש, הרי הוא כשר לבוא בקהל. המקור לכך הוא מפסול ממזר – ממזר פסול בקהל, שכן הוא נוצר בעבירה. כנ"ל גם פצוע דכא, שלדעתו פסול לבוא בקהל, כיוון שנעשה בו מעשה איסור של סירוס. אבל אם המעשה נעשה בהיתר, כגון בטיפול רפואי לצורך פיקוח נפש, הוא אינו דומה לממזר, ולכן הוא מותר לבוא בקהל.

הרב יעקב אריאל⁸ במאמרו הנ"ל, ציין שהדבר תלוי בשאלה אם פיקוח נפש הוא בבחינת "הותרה" או שהוא בבחינת "דחוויה"⁹: אם נאמר שפיקוח נפש הוא "הותרה", אם כן המעשה נעשה בהיתר, ולכן האדם צריך להיות מותר. אך אם נאמר שיש כאן רק "דחוויה", אי אפשר לקרוא לכך מעשה מותר, ולדעה זו צריך לומר שאדם זה יהיה פסול מלבוא בקהל¹⁰.

8. דבר זה כבר מופיע בשו"ת חלקת יואב הנ"ל.

9. ראו ספר פוע"ה כרך ה – אוצר המושגים (ערך 'שבת דחוויה או הותרה אצל פיקוח נפש').

10. לעניות דעתי קצת קשה לומר זאת, כיוון שדנים לגבי שאלת הותרה ודחוויה בפיקוח נפש רק לגבי שבת ולא לגבי איסורים אחרים – ברור שגם לסוברים ששבת הותרה אצל פיקוח נפש, ולדעתם מותר לעשות כל צורכי חולה שיש בו סכנה בשבת, אפילו אם אין במניעתם משום פיקוח נפש, אסור לאדם שהולך להציל חולה בשבת לעבור עבירה אחרת (כשאין צורך בכך מבחינת ההצלה), ורק לעניין שבת הדבר הותר. כך כתב הרב אלחנן וסרמן (קובץ הערות סימן יח):

ומוכח שם מדבריו, דדוקא שבת הותרה, אבל נבילה לא הותרה אלא דחוויה. והטעם מבוואר בשו"ת תשב"ץ (חלק ג סימן לז), דבשבת איכא קראי דהותרה אצל פיקוח נפש, מה שאין כן בכל האיסורין, שאינן אלא בתורת דחייה.

הרב שלמה זלמן אויערבאך (הובאה דעתו בנשמת אברהם אבן העזר סימן ה סעיף זי), חלק על החלקת יואב, וטען שגם אם האדם נותח מטעם רפואי, אפילו בניתוח הכרחי לפיקוח נפש, הוא בכל זאת נעשה פצוע דכא, ונפסל מלבוא בקהל. המקור לדבריו הוא דברי התוספות (יבמות טז ע"ב ד"ה קסבר), שיש ממזר שנולד מביאת היתר מאדם הפסול לו, כגון גוי שבא על בת ישראל בצנעא, שיש סוברים שהוולד ממזר. אם כן אין זה נכון לקבוע שממזר בא מאיסור לעומת פצוע דכא, ואם כן גם פצוע דכא שנוצר בהיתר, עלול להיות פסול לבוא בקהל¹¹.

ה. פצוע דכא אינו מוליד

עד כאן ראינו שתי סברות להתיר את המקרה שלפנינו: האחת, סברתו של הים של שלמה, שמי שכרתו לו אשך עקב מחלה, נחשב אף הוא "פצוע דכא בידי שמיים", אף שבפועל כריתת האשך נעשתה בידי אדם. השנייה, סברתו של החלקת יואב, שאם הפעולה נעשתה בהיתר עקב צורך של פיקוח נפש, אין בה פסול של פצוע דכא. אולם כפי שראינו, על שתי הסברות הללו יש חולקים.

יש דרך אחרת להתיר את אותו חולה, והוא לפי הסברו של הרב משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ב סימן ג), שאם אותו אדם מסוגל להבין אשתו, אין הוא מוגדר כפצוע דכא, ומותר לו לבוא בקהל. האגרות משה מוכיח מדברי הגמרא, שפסול פצוע דכא תלוי בחוסר היכולת להוליד. ביבמות (ס) נאמר:

ראו גם את דברי הרב יצחק זילברשטיין בספרו שבת שבתון (עמ' רכה), שביאר שבשבת נאמר (שמות לא, יד): "מִחֻלְיָהּ מוֹת יוֹמָת", ולכן האיסור הוא לחלל אותה. כאשר אדם עושה מלאכה כדי להציל אדם, אין זה חילול שבת אלא קיום השבת. מה שאין כן לגבי איסור אכילה ביום הכיפורים, שנלמד מהפסוק (ויקרא טז, טז): "תִּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם", ובמקום פיקוח נפש, אף שמותר לעבור על איסורים ולאכול לשם כך, סוף סוף האדם לא עינה את נפשו, ולכן האכילה היא דחוייה ולא הותרה. ראו בעניין זה גם את מאמרו של הרב ליאור שגב, 'חולת סוכרת היריון שצריכה לאכול ביום הכיפורים – האם עדיפה אכילה לשיעורים או הפחתת מדידות סוכר?', שו"ת רבני פוע"ה – יום הכיפורים (עמ' 77–84). אני מודה לרב שגב, שהאיר את עיניי במקורות אלה.

אחר כך הראה לי ידידי הרב אביאל דיין את תשובת הגר"ע יוסף זצ"ל (שו"ת יביע עומר חלק ז סימן ח), שהקשה אף הוא על החלקת יואב קושיה זו.

אולי כוונתו של הרב אריאל, כשהשתמש בביטויים של "הותרה" ו-"דחוייה", הייתה להסביר אם הפעולה נעשית בהיתר או שלא, אבל לא שפיקוח נפש גרם לכך שמותר לעבור עבירות אחרות, גם כשהן אינן נזקקות להצלה באופן ישיר. וכן אמר לי הרב אריאל שכך כוונתו.

11. ראו את תשובת הרב אריאל (שם), שדן בהוכחה זו, ולבסוף הצדיק את גישתו של הגרש"ז אויערבאך. הערת העורך (א.כ.): ראו בספרי, שו"ת שאגת כהן חלק א (סימן כג), שם דנתי בהרחבה בדבריו של הגרש"ז אויערבאך, והראיתי שלדעת הרשב"א (יבמות מה ע"ב), זו בדיוק נקודת המחלוקת בין הסוברים שמי שנולד מישראלית וגוי הוא ממזר לסוברים שהוא כשר – האם הממזרות תלויה במעשה עבירה או בדבר אחר (אי תפיסת קידושין). כיוון שלהלכה אדם כזה אינו ממזר, שוב אין להביא ראיה מדברי התוספות, שהתייחסו להווה אמינא של הגמרא ולפיה אדם כזה הוא ממזר (הרב אויערבאך טען שמדברי התוספות ניתן ללמוד את העיקרון, שכן לא אמור להיות הבדל בעניין זה בין הדעה שהוולד ממזר לדעה שהוא כשר, והמחלוקת היא בעניין אחר, אך כאמור, הרשב"א טען שזוהו בדיוק נחלקו).

ההוא גברא דסליק לדיקלא, וחרזיה סילווא בביצים, ונפק מיניה כחוט דמוגלא, ואוליד. הא שלח שמואל לקמיה דרב ואמר ליה: צא וחזר על בניו מאין הם¹².

הגמרא מדגישה, שאם אותו אדם הוליד, משמע שאין הוא פצוע דכא, ולכן שמואל היה חייב לערער על הקשר בינו לבין בניו, כי אחרת הוא אכן אינו פצוע דכא. האגרות משה הסביר על פי זה, שלמרות שהגמרא אומרת שאדם שנדקר באשך הוא פצוע דכא, היום אנו רואים שאדם כזה יכול להוליד, ולכן חייבים לומר שהשתנו הטבעים, וכיום מי שנדקר באשך יכול להוליד, והוא אינו פצוע דכא, ומותר לו לבוא בקהל. אלא שלצערנו הרב, מצוי שאדם שעבר טיפול כימותרפי או הקרנות לטיפול במחלת הסרטן, מאבד את הפוריות שלו ואינו יכול להוליד יותר. אם כן אדם כזה (אם לא נשתמש בהיתרים שראינו לעיל של החולי) ייחשב כפצוע דכא גם לדעת האגרות משה. נשאלת השאלה לדעתו, אם הקפואו זרע לפני הטיפולים, ואפשר להשיג היריון על ידי שימוש בזרע זה, האם ניתן לומר שאותו אדם לא יוגדר כפצוע דכא? נראה, שבמצב כזה האגרות משה יודה שהוא פצוע דכא, כיוון שהורידו לו את אשכיו. אמנם הוא יכול להשיג היריון באמצעות הזרע הקפוא, אבל מבחינת איברי ההולדה שלו כרגע – הוא אינו ראוי להוליד.

אולי יש לחדש שיש שתי הגדרות של פצוע דכא:

1. מי שחסר לו אשך נחשב כפצוע דכא, ואם הוא נולד ככה הוא ייחשב כסריס חמה. וזה יהיה מצבו גם אם הצליחו לגרום לו להוליד ילדים.
2. אדם שאינו מוליד עקב פגיעה באשך נחשב כפצוע דכא, אבל כל עוד שנולדו לו ילדים לאחר הפגיעה, אינו נחשב כפצוע דכא.

ו. פצוע דכא לצורך הקלת סבל

לעיתים, הפגיעה באשך לא נעשית כדי להציל את חיי המטופל אלא רק כדי להקל על סבלו. שו"ת אגרות משה (חושן משפט חלק ב סימן עג אות ט) התיר גם באופן כזה לטפל באדם, אם הוא מגדר כחולה שיש בו סכנה, ואפילו אם ייגרם מזה נזק לאשך. לדבריו, הקלת הסבל בסופו של דבר תורמת להארכת חיי החולה, ומסייעת לפיקוח נפש:

ודאי מסתבר ששני חולים מסוכנים במחלה אחת, אבל האחד אין לו ייסורין, והאחד יש לו ייסורין, שבדרך הטבע מי שאין לו ייסורין יחיה יותר מעט, דהייסורין גדולים נמי מקצרין החיים. לכן ודאי מותר, אף שעושה

12. תרגום: אותו אדם נפל על עץ דקל, ונדקר באשכיו. מהאשכים יצאה מוגלה, אך בכל אופן לאחר מכן הוא הוליד ילדים. שמואל ביקש מרב, שיצא ויחפש מי האב האמיתי של הבנים. [לדעתו, לא יכול להיות שבנים אלה נולדו מאותו אדם, כיוון שהוא פצוע דכא, ופצוע דכא הוא עקר].

סירוס שהוא בלאו, כיוון שהוא חולה מסוכן, יש לעשות הניתוח הזה, אף שהוא רק להקל ייסוריו.

אמנם האגרות משה עסק באיסור סירוס, ולא התייחס לשאלת פצוע דכא והאיסור לבוא בקהל¹³, אבל אם מותר לו לעבור את הניתוח, יוצא שהניתוח הוא בהיתר. לפי סברת החלקת יואב שראינו לעיל, בכל מקום שבו הפגיעה באשכים נעשית בהיתר, אין אותו אדם נאסר לבוא בקהל.

ז. אשך אחד

יש פוסקים שהקלו באדם שנכרת לו רק אשך אחד, שהוא אינו נחשב לפצוע דכא, ומותר לו לבוא בקהל. התוספות (יבמות עה"א ד"ה שאין) הביאו את דעת רבנו תם, שאם נפצע באשך אחד, אסור לו לבוא בקהל, אבל אם ניטל האשך כשהוא שלם, רואים שהוא מוליד, ולכן מותר לו לבוא בקהל. אמנם הרמ"א (אבן העזר סימן ה סעיף ז) חלק על דעת רבנו תם, אבל יש ראשונים ואחרונים שפסקו להקל כדעתו. בין הראשונים המקילים: הראב"ד (הובא בשמו בריטב"א יבמות שם ובנימוקי יוסף יבמות כד ע"ב מדפי הרי"ף), הסמ"ג (לאווין קיח-קיט), המרדכי (יבמות רמז ע) והאגודה (יבמות פרק ח). וכך פסקו הלכה למעשה שו"ת בית אפרים (אבן העזר סימן ב), שו"ת עמודי אש (סימן כ אות ג) ושו"ת דברי חיים (חלק א סימן יא). גם שו"ת יביע אומר (חלק ז אבן העזר סימן ח) צירף דעה זאת להקל ביחד עם עוד סברות להקל.

זאת נוסף על השיטה שראינו לעיל, שמי שיכול להוליד, אינו נחשב לפצוע דכא.

ח. מסקנה

אף על פי שיש פוסקים שאסרו על אדם שעבר ניתוח להוצאת אשך עקב סרטן לבוא בקהל, למעשה פוסקים רבים התירו לו לבוא בקהל ולהמשיך לחיות עם אשתו מכמה טעמים:

1. יש להגדירו כפצוע דכא עקב חולי, שלדעת ראשונים רבים מוגדר כפצוע דכא בידי שמיים, שכשר לבוא בקהל.
2. הוצאת האשך נעשתה בהיתר, שכן היא נעשתה לצורך פיקוח נפש (וגם הקלת סבל של חולה כזה נחשבת לפיקוח נפש), ויש סוברים שסירוס שנעשה בהיתר אינו מגדיר את המסורס כפצוע דכא.
3. אם מדובר בהוצאת אשך אחד בלבד, יש לצרף לכך את דעת הפוסקים שהוצאת אשך אחד אינה אוסרת מלבוא בקהל.
4. גם לפוסקים החולקים על כך, בזמן הזה השתנו הטבעים, ואנו רואים שאדם בעל אשך אחד פורה כמו אדם רגיל, ואדם שיכול להוליד באופן טבעי, אינו מוגדר כפצוע דכא. ראינו לעיל שלמעשה, זו דעת הרב משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה. גם הרב שלמה זלמן אויערבאך כתב (נשמת אברהם שם):

13. בשאלה מדובר על חולה מסוכן שימיו ספורים, ואולי יש לומר ששאלת נישואיו פחות רלוונטית.

מסתבר שאמרינן שמן השמיים נשלח על האדם הזה מחלה, שלפי הידע הרפואי היום, טיפולה בכריתת הביצים, וממילא נקרא זה סריס חמה, וגם מותר לו לחיות עם אשתו, ובכל מקום שאפשר במקרים הללו, עלינו להקל.

גם הרב יעקב אריאל (שו"ת באהלה של תורה שם) התיר במסקנתו, ואלו דבריו:

למעשה, נראה שיש לחלק בין שני סוגים של פצוע דכא שנגרם על ידי ניתוח: אם הניתוח היה הכרחי משום פיקוח נפש או משום סכנת אבר, אדם זה נחשב כפצוע דכא בידי שמיים או כפצוע דכא בהיתר, והוא מותר לבוא בקהל. והוא הדין אם האבר עצמו נפגע קשה על ידי המחלה, והניתוח רק הרחיקו מן הגוף. אך אם אף אחד מהתנאים הללו לא התקיים, יש לאדם זה דין של פצוע דכא.

ט. לספר בשידוכים על כריתת אשך

שאלה נוספת שעלינו לשאול במקרה שלנו, היא כשמדובר באדם רווק שעבר ניתוח באשכים וכריתת אשך עקב הסרטן. כעת הוא בריא לחלוטין ומתפקד בצורה רגילה. לפי רמת ההורמונים בדמו, לא צפוי שיהיו לו בעיות פוריות, והרופאים קובעים שהוא ככל אדם, אלא שיש לו אשך אחד. האם עליו לספר בשידוכים שיש לו אשך אחד¹⁴?

מצד אחד לפי רוב הפוסקים מותר לו לבוא בקהל, אבל מאידך, יש שאסרו עליו לבוא בקהל. האם מותר לו לסמוך על הרמב"ם, שפצוע דכא עקב חולי כשר לבוא בקהל (וכן הסיבות הנוספות שראינו לעיל), ואין הוא צריך לספר על כך, או שעליו לחלוק את המידע ולתת לבת הזוג את ההחלטה אם היא רוצה להחמיר¹⁵?

שו"ת חתם סופר שראינו לעיל (הובא גם בפתחי תשובה אבן העזר סימן ה ס"ק ז), שהתיר לאדם שנכרת לו אשך עקב מחלה להמשיך לחיות עם אשתו, כתב לגבי פנוי:

נראה נהי אם היה פנוי, ובא לישא אישה, לא הייתי יועץ להאישה להינשא לו להכניס עצמה בספק איסור לדעת הרא"ש.

לפי זה נראה, שהוא חייב לספר.

הרב יעקב קנייבסקי, הסטייפלר, בספרו קהילות יעקב (יבמות סימן מד) כתב, שאם אינו מספר בשידוכים על בעיה שיש פוסלים בה לבוא בקהל, אבל נפסק להלכה שמותר, אין בזה מקח טעות. ראייתו היא מדברי הגמרא (יבמות מה ע"א):

ההוא דאתא לקמיה דרב, אמר ליה: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו? אמר לו: הוולד כשר... ואף רב יהודה מורה בה להיתירא, דכי אתא

14. מדובר שמבחינה רפואית, אין חשש ממשי של חזרת המחלה.

15. הערת העורך (א.כ.): בעניין זה ראו גם מאמרו של הרב ליאור שגב, 'הנולד מתרומת ביצית אישה נוכריה – האם צריך לספר על כך בשידוכים?' (תחומין מג, עמ' 292–302).

לקמיה דרב יהודה, אמר ליה: זיל איטמר או נסיב בת מינך, וכי אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: או גלי או נסיב בת מינך.

יש מחלוקת בגמרא האם מי שאביו גוי ואימו יהודייה כשר לבוא בקהל. להלכה הוא כשר, אך הבעיה היא שאנשים לא רוצים להשתדך איתו. הפתרון שנתנו לאדם כזה הוא או להתחתן עם אישה כמותו, שגם היא בת של גוי ויהודייה, או שיגלה את עצמו. רש"י (שם ד"ה גלי) הסביר: "צא לגלות במקום שלא יכירוך, ויתנו לך בת ישראל כשרה".

מכאן נראה, שאף שאנשים אינם רוצים להשתדך עם אדם כזה, מכיוון שיש פוסלים אותו מלבוא בקהל, כיוון שלהלכה אין בו פסול, הוא יכול ללכת למקום שלא מכירים אותו, ולא לספר על ייחוסו "הבעייתו". הסטייפלר שאל לאן נעלם חשש מקח טעות? תשובתו היא שלגבי כל מקח אחר שיש לו פגם, ואפילו כזה שאינו מבטל את המכירה, אם המוכר היה מחזיר לו מרצונו את כספו, ונוטל את החפץ בחזרה, היה הקונה שמח בזה:

אבל גבי נישואין, בדיעבד לאחר שכבר נישאו, אפילו אילו היה הצד השני מסכים מרצונו הגמור לבטל המקח, היינו להתגרש, מכל מקום אומדנא הוא שלא היה רוצה בזה, אחרי שכבר נתקשרו בחיבה, וקשין גירושין, ומי יודע מה יזדמן לו עוד.

לכן אין זה נחשב לגניבת דעת, אם הוא אינו מגלה מראש על הבעיה הזאת, כיוון שאנו אומדים את דעת בני האדם, שבדיעבד היו מוכנים להתרצות לכך לאחר מעשה.

אבל הרב נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב, בספרו שו"ת משיב דבר (חלק ב סימן נ) טען אחרת. לדבריו, ההיתר שלא לגלות את הייחוס הבעייתי הוא רק כאשר ייחוס זה לעולם לא יתגלה, שכן על פי ההלכה, ייחוס זה אינו בעייתי, ומצד דעתם של בני אדם, כיוון שהם לעולם לא ידעו זאת, אין בכך בעיה. אבל אם בסופו של דבר יתגלה הייחוס, חובה לדווח עליו לפני החתונה. לפי זה, מי שחסר לו אשך אחד צריך לדווח על כך, שכן הדבר יתגלה לאחר החתונה.

הרב שלמה זלמן אויערבאך (נשמת אברהם אבן העזר סימן ה סעיף ז אות ח) טען, שאותו בן של הגוי והיהודייה לא היה חייב לגלות מי הוא אביו כיוון שבעיני ההלכה הוא נחשב כאילו אין לו אבא, ולכן זהות אביו אינה רלוונטית לגבי השידוך וחיי הנישואין שלו. אמנם אם שאלו אותו לגבי אביו, הוא היה צריך לומר את האמת כי אסור לשקר, אבל אם לא שאלו אותו, סימן שזהות האב לא חשובה להם. זה כמו בן לא כל כך שייך למקרה שלנו, כיוון שחוסר האשך, לפי הדעות שאסור לו לבוא בקהל, משפיע עליו כעת, והוא חייב לדווח עליו לפני החתונה לשיטה זו.

גם מדברי הרב יוסף שלום אלישיב (הובאה דעתו בנשמת אברהם שם) עולה שיש צורך לספר במקרה שלנו. לדבריו, אותו אדם שאביו גוי היה כשר לבוא בקהל ללא שום ספק, ורק עמי הארץ ערערו על כשרותו, לכן הליכה למקום אחר תפתור את הבעיה, כיוון שעמי הארץ לא ידעו מזה כלל. אבל אדם שהוציאו לו אשך אחד, גם אם הוא יכול להוליד, נכנס

לשאלה הלכתית מורכבת, ויש שיעדיפו לא להתחתן עימו. לכן הוא חייב להודיע לצד השני.

למעשה, בספר פוע"ה כרך ראשון – משפחה וטהרה (עמ' 29) הובאו דעות שונות בעניין מי שנולד עם אשך אחד. לפי הרב אלישיב, הרב אריאל, הרב זילברשטיין, הרב ליאור והרב נבנצל, יש חובה לספר. אבל לפי הרב אליהו, הוא אינו חייב לספר על כך. אמנם שם מדובר במקרה שאותו אדם נולד עם אשך אחד, ולכל הדעות אין אצלו חשש של פצוע דכא. הטעם של הסוברים שצריך לספר על כך הוא שיש כאלו שחושבים (בטעות) שיש בעיית פוריות למי שיש לו אשך אחד, ולא שיש בכך בעיה הלכתית. אבל יש לומר שהדברים קל וחומר, ואם פוסקים אלה אמרו שצריך לספר בשידוכים על מצב כזה, ודאי שכשיש באמת שאלה הלכתית – חובה לספר.

למעשה, אף שיש הסוברים שאין חובה לספר בשידוכים על ניתוח להוצאת האשך, כשהאשך השני מתפקד כרגיל, מקובל שיש חובה לספר על כך. לגבי השאלה באיזו אופן ובאיזה שלב כדאי לספר, ראו ספר פוע"ה (שם).

יהי רצון שנתברך בברכת התורה (דברים ז, יד-טו):

בְּרוּךְ תִּהְיֶה מְכַל הַעַמִּים לֹא יִהְיֶה כֶּךָ עֶקֶר וְעֶקְרָה וּבְבִהְמֹתָיִךְ: וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חֲלֵי וְכָל מַדְוֵי מִצָּרִים הָרְעִים אֲשֶׁר יִדְעֶתָ לֹא יִשְׁיֶמְם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל שְׂנְאֵיֶךָ.